

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ 'НЕОФИТ РИЛСКИ' БЛАГОЕВГРАД

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Димитър Виолетов Гюров

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'Доктор'

в област на висше образование 1. Педагогически науки

професионално направление 1.2. Педагогика

докторска програма «Педагогически технологии в детската градина»

(Педагогически основи за опознаване на околната действителност)

Автор: Мария Андонова Георгиева

**Тема: РОЛЯТА НА ДЕТСКАТА СУБКУЛТУРА В СОЦИАЛНОТО
ПРОСТРАНСТВО НА ДЕТСКАТА ГРУПА**

Научен ръководител: проф.д-р Маргарита Колева

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № 3102 от 13.12.2021. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ съм определен за външен член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „ **Ролята на детската субкултура в социалното пространство на детската група**“ за придобиване на образователната и научна степен 'доктор' в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма «Педагогически технологии в детската градина» (Педагогически основи за опознаване на околната действителност). Авторът на дисертационния труд е ас. Мария Андонова Георгиева «Предучилищна педагогика», с научен ръководител проф.д-р Маргарита Колева от Факултета по педагогика, ЮЗУ «Неофит Рилски».

Представеният от Мария Георгиева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с от Правилника за развитие на академичния състав на ЮЗУ.

Представените документи достоверно отразяват изпълнението на ангажиментите на докторантката по време на докторантското обучение. Налице е коректно удостоверяване на публикуването по академичните изисквания.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторантката завършва ОКС „Бакалавър“ в ЮЗУ в специалност „Счетоводство и контрол“ факултет през 2011 г., а през 2016 г. и ОКС Магистър в специалност „Предучилищна педагогика“ програма „Педагогически технологии за опознаване на околната действителност; Екопедагогика“. Със заповед № 1554/03.07.2017 тя е зачислена за редовен докторант в катедра „Предучилищна и начална педагогика“ на Факултет по педагогика, а със заповед 1120/28.04.2021 г. е отчислена с право на защита.

Докторантката има активно академично присъствие в научни публикации и научно-изследователски и професионални изяви. За това свидетелстват приложените справки.

Има четири публикации в периода 2018 – 2020 г. като две от тях са в рамките на международни научни конференции в Сърбия и в Черна гора на английски език, а две - в Университетското издателство на ЮЗУ „Неофит Рилски“ на български език. Тематично те се отнасят до съдържанието на докторския труд. Обвързани са с характеристиката на детската субкултура и нейното място в процеса на предучилищното образование, и като проекция на представите на педагозите в детските градини. Освен това се засягат и проблемите на социализацията и на играта като основен компонент на детската субкултура.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Актуалността на разработката произтича от настъпилите промени в образователните институции след ориентирането на предучилищното детство по посока на европейските ключови компетенции в годините на ранното детско образование. В това отношение *дисертационният труд демонстрира с тематиката си по отношение на компетентностно-ориентирания подход приемственост с изследванията на научния ръководител на докторанта. Мога да констатирам със*

задоволство, че според мен това е обективно инструментално важна изследвана област за образователните институции, поради което аз определям степента на актуалността като най-висока във връзка с личностните компетенции.

Нещо повече – в документацията от 2016 г. се инициират от МОН промени, но в нея липсват в областта на „Самоутвърждаване и общуване с околните“ *ясно и отчетливо формулирани компетенции*, а докторантката се базира именно върху тях, като резултат от прилагането на педагогическия си модел за интеракция. Затова тя *запълва празнота след въвеждането на образователните резултати по направлението „Околен свят“*, като ги проучва, доказва значението им и обективно определя със статистически методи степента им в проявите на децата. Това определено е и опит *за педагогическа рефлексия и на отговорност на професионалист педагог към нуждите на практиката* - „схващането на субкултурната концепция като ценен инструмент за разбиране спецификата на социалния живот на децата в детската група“ (с. 11 от Автореферата).

Задачите са в съзвучие с формулираната тема, цели и двете изследователски хипотези. Намирам за *ефективно диференцирането им в две групи*:

- задачи с *теоретико-изследователски характер*, отнесен към проучване на специализираната литература относно: 1) феномена „детска субкултура“ върху основата на теоретични концепти в научното пространство на педагогиката, социологията и психологията и характеризирането на връзката култура - субкултура – същност, причини за поява, условия за разгръщане в предучилищна възраст; 2) проучване, дефиниране и анализ върху феномена „детска субкултура“ в условията на детската група на 6 - 7-годишните;
- задачи с *експериментално-изследователски и приложен характер*, относно: 1) конструирана комплексна методика с констатиращи функции, както и чрез система от обективни критерии и показатели за оценка на получените резултати; 2) разкриване спецификата на позитивните или негативните взаимодействия между 6 - 7-годишните деца, както и ролята и влиянието на субкултурните ресурси върху социализиращите практики в детските поведенчески изяви и индивидуални процеси на социализация; 3) оформяне на проект за педагогически взаимодействия с 6 - 7-годишните деца, относно обективно очертаните характеристики на феномена „детска

субкултура“ и на възможностите за тяхното операционализиране в педагогическата практика в детската група.

4. Познаване на проблема

Познаването на проблема проличава от обема и от представените проучени литературни източници – дисертационният труд съдържа 194 страници основен текст и 104 страници приложения и литература, проучени са 96 източника на кирилица и 10 – на латиница, както и 4 интернет източника. Това показва стремеж към *използването на информацията в нейната цялост, всеобхватност и съвременност*. Тук ще добавя и коректно и точно използване на задължителната документация както в приемствен, така и по посока на концептуално-авторския план на изследването.

С тази аргументация отговарям позитивно на въпроса дали докторантката познава състоянието на проблема, а също така приветствам начина по който тя оценява ли творчески литературния материал, позовава се на функции на своя „идеен проект“ и неговото характеризирание.

5. Методика на изследването

В дисертационния труд са систематизирани *сполучливо и информативно обосновано методи и етапи, които целесъобразно представят организационните параметри на педагогическото изследване* – за анализ и за оценяване на емпиричното изследване, на задачите за апробирането на и теоретико-експериментални модели със специфика на тематичното съдържание и на интерактивните форми. Докторантката е демонстрирала *коректен и достоверен модел от методи, целесъобразен за изучаваното явление за влиянието на идейния проект*, изразен в количествени и качествени (степенни) оценки, което определям за водещо за доказването на хипотезата, подхипотезата и прилагането на моделите. Процедурите на измерването предоставят средство за категоризиране и йерархизиране на изследваното явление.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Основният текст включва 72 графики, 20 таблици и 9 схеми. Дисертационният труд е целесъобразно с структуриран с коректно представена библиография и полезно за практиката в институцията приложение.

Искам да добавя своята оценка за *сполучливото балансиране на теоретико-аналитичната и експериментално-изследователска част в труда* – постигнатото съотношение е вероятно и в отговор на изискванията на научния ръководител проф. д-р Маргарита Колева. Такова е трудно постижимо и рядко срещано, но се е удало в резултат на *професионално присъствие на докторантката като изследовател и практик, който извежда същността на своя приложен идеен проект като доминиращ в труда*. Не само като обем, а и в съдържателно отношение той респектира.

Хипотезата се интересува предположение за установяване на взаимна връзка, като е представена с подхипотеза и две ориентации в пространството на детската група: оптимистично и със стимулиране на позитивни интеракции между 6 - 7-годишните деца, съдействащо за актуалната им социализация; песимистично и с образователни конструкти в условията на детската група с приоритетно негативни интеракции между 6 - 7-годишните деца, които не съдействат за актуалната им социализация, поради изведени причини, съпътстващи проверката на хипотезата и подхипотезата.

Психолого-педагогическият експеримент има: *две диферинцирани части в констативната организация* при разработването на комплексна методика и определянето на контингента за изследвания по проблема – 26 на брой 6-7-годишни деца от една детска група, 20 родители и 20 учители на деца от подготвителна група; анкетно проучване с цел установяване на равнището на разбиране, приемане и оценка на субкултурните тенденции в детската група и влиянието им върху процесите, свързани със социализацията на децата преди постъпване в училище; заключителната организация за доказването на хипотезите и синтезиране на резултатите за оформяне на „Идеен проект за педагогическо взаимодействие с 6-7-годишните деца“ и перманентно обогатяване на детската субкултура в групата и преодоляване на негативните ѝ влияния.

За достоверността на резултатите се използват *основни статистически процедури* с помощта на софтуерен продукт IBM SPSS.

Характеристика и оценка на експериментално-изследователска част на труда *предопределя и ценното тълкуване и оценяване на анализа на резултатите от приложението на идейния проект за изграждането на детската субкултура*,

както и за естеството и *оценка за достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд при доказване на взаимовръзки за потвърждаването на хипотезите.*

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Напълно подкрепям очертаните приноси в разработката като *приноси с теоретико-изследователски и експериментално-изследователски и приложен характер.* Преди всичко в тези три плана искам да отбележа значението на тяхната взаимовръзка при:

1. Изясняването на съдържателната характеристика на ключови понятия за съвременни представи и дефиниции на понятията „детска субкултура“ и създаването на нейния профил. Оформени са структурни съдържателни елементи визията на детската субкултурата (с.30, схема № 1; Автореферат). Тя се интерпретира във връзка с други основни понятия, проверени в проучването – „*субкултурни ресурси*“ и „*субкултурна среда*“. В този процес са систематизирани изискванията към детския учител в групата и неговата насоченост към приемане, анализ и оценка на субкултурните ресурси.
2. В експериментално-изследователски план тези прояви са доказани със статистически значима корелация чрез установяване на ефекта от прилаганите модели в „Идеен проект на образователна програма“ за разгръщане на позитивните и преодоляване на негативните функции на социалното явление „детска субкултура“. Тази връзка е установена в условията на детската група“ *по посока на нови по своя характер и непотвърдени досега хипотези.* Намирам в това взаимно обвързване между теоретично-прогностичен и доказателствено-прагматичен аспект едно *силно изследователско присъствие на докторантката и го приветствам като отлично за професионалното ѝ реализиране.*
3. Обособена е в експериментално-изследователски план на *оригинална системата от критерии и показатели в емпиричното проучване,* обвързана убедително със съдържателни *характеристика.* Тя е потвърдена на всеки етап от ситуирането на детската група и организацията на детската

дейност, като се обобщава, че те се реализират като процеси в т.нар. кръгова зависимост, както следва (с. 34, Схема №2 по авторска идея, Автореферат):

4. Друг принос, резултат от формиращата система, който може да намери **реално приложение относно нормативната база за предучилищното образование, е Програмата**, насочена към съдържателните аспекти на образователния процес в детската група - с формална или неформална организация.
5. Концептуалното структуриране и апробирането на „Идеен проект на Образователна програма за стимулиране позитивните социализиращи функции на социалното явление „детска субкултура“ в пространството на групата на 6 - 7-годишните деца“ е представено в пет равнища с проблемни ситуации, оформени като пет модули, съобразени с изискванията за очакваните резултати от образователната дейност на децата в различните образователни направления. Така се задава **нова конструкция на тематично модулно съдържание и организация в експерименталния формиращ етап**.
6. Като приложно-практическият принос мога да очертая развитието на ключовите компетентности, тяхното установяване и предоставянето на ориентирани към детската субкултура функции на предучилищното образование. Той е от съществено значение, защото детерминира проблема „индивидуално детско развитие“, а проведените емпирични изследвания и резултатите от тях доказват, че в условията на детската група съществени фактори за наличие на субкултурни ресурси са семейството, педагозите, детски учители, детската общност и взаимодействията между тях.
Тук се съдържат идеи и за използването на **образователни стратегии на институцията и семейството в тяхното взаимодействие при включването им в използваните формални и неформални организационни ситуации**.
7. Формите на сътрудничество и взаимодействие са подкрепа за установяване на **добри практики** при извеждането на функционалните характеристики на субектите в институцията и в семейната среда детето от предучилищна възраст.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

От общото описание на публикациите, представено в т. 1. в рецензията се доказва оценката ми, че те отразяват резултатите на дисертацията – статии и научни съобщения, публикувани в сборници от национални и международни конференции, от научни форуми, класифицирани по тематиката на дисертационния труд.

Докторантката е приложила общо 4 публикации, свързани с темата на дисертационния труд, като три от тях са научни съобщения в публикувани сборници от международни и национални конференции, ЮЗУ. Определено мога да заявя, че в тези публикации са представени собствени научни изследвания и резултати, които имат обективен и доказателствен характер.

По моята преценка те могат да бъдат използвани в научната и социална практика, а резултатите, постигнати в дисертацията са ценни със своето приложение в нормативната документация и по научни проекти, което отбелязах в преценката на приносния характер по-горе.

9. Лично участие на докторанта(ката)

Не познавам лично докторантката, но от представения ѝ професионален път е особено интересно обвързването на нейната бакалавърска и магистърска подготовка. В него тя убедително съчетава изследователски и полезни за практиката технологии, които дават основание за положителната ѝ оценка на нейни колеги в катедрата.

Освен това потвърждавам успехите ѝ в изграждането на формация експеримент и за детайлното прилагане на избраната технология от интерактивни форми в „Идейния модулен проект“. Това безспорно е в подкрепа за отличните резултати, отразени в приносите на дисертационното изследване. Тук адмирации заслужава и вещото научно ръководство на нейния ръководител проф. д-р Маргарита Колева, която е пример за научна почтеност при взаимно надграждането на научни резултати в екипността в докторантското обучение. Ето защо без колебание определям, че формулираните *приноси* и получени резултати, са лична заслуга на докторантката.

10. Автореферат

Представеният автореферат по мое мнение като рецензент представя обобщено и достоверно съдържанието и основните резултати, постигнати в дисертацията.

Качеството на автореферата отговаря на изискванията на монографично изследване в последващия списък на докторанта, представящ неговите възможности в

кариерното израстване, защото е направен според изискванията на съответните правилници и ги отразява в адекватно отношение.

11. Критични забележки и препоръки

Могат да се прецизират технически пропуски при оформянето на труда – форматиране и шрифт и др. Обяснимото затруднение в условията на пандемията на COVID – 19 предлагам да се преодолее в следващи изследователски опит при разширяването на контингента от изследвани лица.

Препоръчвам издаване на монографично изследване на основата на докторантското изследване за отразяване на научните и научно-приложни приноси на дисертационното изследване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-изследователски и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички* изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ЮЗУ „Неофит Рилски“. Представените материали и дисертационни резултати *напълно* съответстват на специфичните изисквания на Факултета по педагогика, приети във връзка с Правилника на ЮЗУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Мария Андонова Георгиева *притежава* задълбочени теоретични знания и професионални умения по научната педагогическа специалност, свързана с ориентирането в околната действителност, като *демонстрира* доказаните в рецензията от мен качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

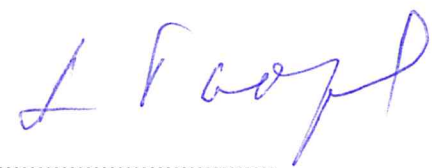
Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’* на Мария Андонова Георгиева в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „«Педагогически технологии в детската градина» (Педагогически основи за опознаване на околната действителност)“

27.01

2022

г.

Рецензент:.....

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Д. Гюров' (D. Gurov), written in a cursive style.

(проф.д-р Димитър Гюров)